

Stadskantoor 2.0

Het stadskantoor van 's-Hertogenbosch krijgt een nieuw interieur, dat de gemeente weer tot de koplopers op het gebied van het nieuwe werken maakt. In het ontwerp van De Twee Snoeken krijgt het stadskantoor een dynamisch en open karakter en wordt het een omgeving waarin het niet alleen voor de medewerkers, maar ook voor de burgers goed toeven is.

Het stadskantoor van 's-Hertogenbosch – ontworpen door Kraaijvanger – werd ruim tien jaar geleden opgeleverd. De gemeente liep met het kantoor destijds voorop met het nieuwe werken. Het door Veldhoen + Company ontwikkelde flexibele werkconcept was echter inmiddels achterhaald. Doordat gemeentes steeds meer taken krijgen toegewezen,

is ook in het stadskantoor het aantal ambtenaren sterk toegenomen, terwijl het aantal werkplekken gelijk bleef. Om opnieuw koploper op werkgebied te worden, werd besloten het interieur te renoveren. Hiervoor werd een prijsvraag uitgeschreven die door De Twee Snoeken werd gewonnen. De verbouwing wordt in fasen uitgevoerd, de

eerste twee zijn inmiddels afgerond. Het Bossche bureau heeft een meer dan ruime ervaring in het bouwen en renoveren van gemeentelijke bestuursgebouwen: eerder werden onder meer de gemeentehuizen en stadskantoren van Vught, Boxtel, Zwolle, Zaltbommel, Budel, Rucphen, Bergen en Oss naar ontwerp van De Twee Snoeken opgele-

Opdrachtgever **Gemeente 's-Hertogenbosch**
Ontwerp **De Twee Snoeken, 's-Hertogenbosch**
Interieurbouwer **Van der Plas Meubel & Project, 's-Hertogenbosch**
Losse meubelen **Desque, Eindhoven; De Vorm, Hay, Moooi, Vepa, Softline DK, Offecct, Satelliet, Arper**
Stoffering vast en los meubilair **Kvadrat**
Tapijt en vloerkleden **Desso, Waalwijk**
Verlichting **Arpalight, Bavel**
Wanden **Verwol, Opmeer**
Oppervlakte **ca. 9100 m² (ca. 1200 m² plaza en ca. 500 m² vergadergebied)**

FOTO LINKS
Overzicht van de werkkamer.

FOTO BOVEN
De koffiebar in de werkkamer.

FOTO ONDER
De kruisvormige tafels in de woonkamer

verd, en momenteel wordt gewerkt aan een nieuw interieur voor de stadswinkel van Nijmegen en het stadhuis van Amsterdam.

Plaza

Het stadskantoor was een van de eerste kantoren in Nederland met een bedrijfsrestaurant waar ook kan worden gewerkt – het Eetwerkcafé op de begane grond. “De capaciteit voldeed echter niet langer”, vertelt interieurarchitect Marieke Korver, “en ook de akoestiek liet te wensen over.” De gemeente ‘s-Hertogenbosch wilde de ruimte daarom verbeteren en vergroten, en er verschillende vormen van informeel ontmoeten faciliteren – niet alleen tussen de medewerkers, maar ook tussen

de ambtenaren en externe partijen, zoals zakenpartners of architecten die er komen voor vergunningen. De Twee Snoeken maakte een ontwerp waarin het voormalige Eetwerkcafé deel uitmaakt van een groter gebied – de Plaza, dat is onderverdeeld in een werkkamer, leefkeuken en woonkamer. Hiervoor werd een deel van de binnentuin bij de ruimte getrokken – iets dat vanwege het onderbreken van de parketvloer aanvankelijk een belemmering vormde, maar aldus interieurarchitect Charlotte Engelkamp: “De vloer is zo gemaakt dat je dat niet meer ziet.” De werkkamer bevindt zich op een verhoogd deel direct naast de publiekshal en is vanuit die hal duidelijk zichtbaar – ook transparantie was

een eis van de gemeente. De mate van transparantie was een voorstel van De Twee Snoeken. “De gemeente wilde in eerste instantie een glazen (dichte) wand tussen de plaza en het openbaar gebied”, zegt Engelkamp. “Ons voorstel was om de glazen wand te laten vervallen en alleen een glazen (laag) poortje te maken, zodat de dynamiek van de twee werelden voelbaar bleef, en het geheel ruimtelijker en opener is.” De werkkamer is tevens het entreegebied van de plaza: hier kun je koffie nemen en kiezen uit verschillende soorten werken overlegplekken. Zo zijn er zitjes van fauteuils, banken met een hoge rug en een aantal overlegruimten met tafels en stoelen. Om de tafels staan speciaal ontworpen halfronde wanden, die open zijn

mers in de werkkamer gecreëerd; deze hebben glazen wanden, voor meer privacy hangen er gordijnen. De vergaderkamers hebben een informele huiskamersfeer en zijn informeel te gebruiken: ze hoeven niet te worden gereserveerd. Aan de straatkant staat een grote ‘aanlandtafel’ waar je individueel of samen kunt werken, in wat voorheen een gesloten ruimte was. Engeskamp: “In het hele plan halen we dichte ruimten en vaste wanden rondom de gevel weg, om meer contact te maken met de omliggende ruimten – waaronder de binnentuin.” Bij de tafel hangen grote foto’s op een akoestisch doek. “Het was een nadrukkelijke wens van zowel ons als de gemeente om de lokale identiteit in het gebouw te tonen”, aldus Korver. “Veel foto’s tonen stadsgesichten, maar dan vervreemd – met een afwijkend perspectief, of samengesteld uit een combinatie van foto’s.” Ook laagdrempeligheid is een sleutelwoord in het stadskantoor: waar je vroeger voor een kop koffie in de rij moest staan, kun je deze nu zelf pakken aan de koffiebar in de werkkamer.

naar de werkkamer, maar voor beschutting zorgen richting het openbare gebied ernaast. De wanden zijn uitgevoerd in wit kunststof, een donkergrijze stof en eikenhout; onderin loopt een blauwe

baan. “Dit palet van neutrale kleuren is tevens de basis voor het hele gebouw, met per gebied verschillende accentkleuren”, aldus Engeskamp. Ook zijn er drie gesloten vergaderka-

FOTO BOVEN
De brainstormruimte
naast de entree van de
woonkamer.

FOTO ONDER
De openhaard in de
woonkamer.

FOTO BOVEN
De uitgiftebalie in de leefkeuken, met in de gietvloer een patroon dat is geïnspireerd op schilderijen van Jeroen Bosch.

FOTO ONDER
De aanlandtafel met foto's op akoestisch doek in de werkkamer.

Hergebruik

In het voormalige bedrijfsrestaurant zijn de woonkamer en de leefkeuken van de Plaza. Het deel waar nu de woonkamer is, had al een huiselijk karakter: zo was er al een echte openhaard, waar wel een nieuwe kast omheen werd gemaakt. De akoestiek werd verbeterd en er is een andere manier van zitten gecreëerd, waarbij er net als in de werkkamer een grote variatie aan zitplekken is. In het midden staan twee grote kruisvormige tafels, met in het midden een strook waarin medewerkers hun iPad kunnen plaatsen. Links en rechts van de tafels staan banken met hoge rugleuningen, waarmee hier en daar coupézitjes zijn gemaakt. Ook hergebruik speelt een belangrijke rol in het ontwerp van De Twee Snoeken. “We hebben met bestaande materialen een nieuwe type gebruik en een nieuwe sfeer gecreëerd”, vertelt Engelkamp. “De functie van de bank is veranderd; het rechte deel tegen de wand stond er al, de haaks er op staande delen hebben we toegevoegd waardoor de treincoupé-opstellingen

zijn ontstaan. Ook de plafonds zijn hergebruikt, net als de parketvloer, die waar nodig werd aangeheeld. In het midden van de ruimte ligt een nieuw tapijt, waarmee tevens een krachtige loper is gecreëerd, “nodig voor ordening van de

ruimte.” Naast de entree van de woonkamer is een eveneens zonder reservering te gebruiken brainstormruimte, met rondom een bank en een wand die geheel met krijt kan worden beschreven. De donkere ruimte heeft geen vensters,

FOTO BOVEN
De loungehoek met Chesterfields bij de historische muur.

FOTO ONDER
De binnenplaats bij het vergadercentrum.

wat bijdraagt aan de concentratie tijdens het brainstormen.

De loper van tapijt gaat in de leefkeuken over in een gietvloer, waarin een grafisch patroon is verwerkt dat is geïnspireerd op schilderijen van Jeroen Bosch. Het in samenwerking met een grafisch designer ontworpen patroon

komt terug in de nieuwe fronten van de uitgiftebalie, die eveneens werd hergebruikt. In de leefkeuken kan ook overal worden gewerkt, buiten eeturen zelfs aan de uitgiftebalie, waar dan hoge krukken worden geplaatst. Er staan verschillende soorten tafels en stoelen, met boven een aantal tafels grote ronde lampen van vilt

die ook bijdragen aan de akoestiek. Het in samenwerking met Arpalight ontworpen lichtplan voorziet in verschillende soorten lampen, die alle bijdragen aan de huiselijke sfeer.

Achterin de leefkeuken werd een aantal gesloten ruimten opengebroken, om ook hier meer openheid en contact met buiten te maken. Er is tevens een loungehoek met comfortabele Chesterfields, die met een gordijn visueel kan worden afgesloten. Bijzondere blikvanger is hier de historische gemetselde muur, die overigens al in het ontwerp van Kraaijvanger aanwezig was. De woonkamer en leefkeuken worden door de circa duizend medewerkers volop gebruikt, en weet Korver: "De ruimte is nu heel prettig, ook wanneer die vol is."

Karakter

in de eerste fase van de renovatie werd ook het vergadercentrum op de begane grond aangepakt. Dit bevindt zich in een aantal historische panden naast een met glazen dak overdekte binnenplaats, waar voor een vergadering koffie kan worden gedronken. Engelkamp: "Uitgangspunt voor het ontwerp van het vergadercentrum was het karakter

van het gebouw zelf, en waar we in de Plaza meer met kleuren hebben gewerkt, zijn hier nieuwe structuren en patronen toegevoegd.” Ander uitgangspunt was dat alle vergaderkamers hetzelfde zouden worden ingericht, met in elke van de in totaal zeven vergaderruimten een andere wand, van bijvoorbeeld geprint behang of stof. In een tweetal twee kleinere kamers hangen stoffen panelen. De gordijnen zijn nieuw, verder is ook hier zo veel mogelijk hergebruikt. “We wilden zoveel mogelijk behouden en met minimale middelen werken”, zegt Engelkamp. “Voor de vergadertafels hebben we bijvoorbeeld nieuwe bladen op bestaande onderstellen geplaatst, en ook de stoelen en de verlichting zijn hergebruikt.” De brainstormruimte in

de woonkamer is populair en daarom is er ook in het vergadercentrum een gemaakt – in andere tinten en met vensters – en deze moet wel worden gereserveerd, net als de andere ruimten in het vergadercentrum. Van de overdekte binnenplaats werd een sfeervolle ruimte gemaakt, met ingetogen materialen en kleuren. De kleurstellingen zijn dezelfde als in de plaza, als accentkleur is een wat chiquere blauwe stoffering voor de fauteuils gebruikt.

Domeinen

Inmiddels wordt hard gewerkt aan de derde fase van de renovatie – die van de publiekshal, die ‘burgerplaza’ gaat heten. Net als in de andere plaza staat beter contact centraal, hier tussen de ambte-

naren, het bestuur en de Bossche burgers. Een van de ingrepen is het vervangen van de loketten door tafels met daaromheen dezelfde halfronde wanden. Verder komt er een openbaar werkgebied waar burgers en ambtenaren projectmatig kunnen samenwerken. Daarna zijn de domeinen – de werkgebieden op de verdiepingen – aan de beurt. Ook hier zullen kenmerken van de plaza terug te vinden zijn: de domeinen worden eveneens onderverdeeld in drie gebieden, variërend van een dynamisch gebied met onder meer lockers en pantry’s tot een gebied waar in stilte kan worden gewerkt. “Doordat de samenwerkplekken en gesloten concentratiewerkplekken nu nog door elkaar zitten, vlucht men naar de in grote getallen aanwezig zijnde concentratiewerkplekken”, vertelt Engelkamp. “Door deze gebieden uit elkaar te trekken, hebben we er daarvan minder nodig. We gaan ook duidelijke sfeerverschillen creëren die aanduiden hoe er op een bepaalde plek moet worden gewerkt, om zo het juiste ervan gebruik te stimuleren – een principe dat we in veel van onze projecten toepassen.”

www.tweesnoeken.nl

FOTO BOVEN
Het vergadercentrum.

FOTO ONDER
Vergaderruimte met tegen de wand een gewoven stof in twee kleuren die is gespannen op een frame.

BOVEN
Plattegrond Plaza.

ONDER
Plattegrond vergadercentrum.